

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.84>

УДК 336.719

Ю. М. Нікольчук,

*к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

Д. А. Герасімова,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3521-8720>

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РИНКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Y. Nikolchuk,

*PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Finance,
Accounting and Audit, Khmelnytsky Cooperative Institute of Trade and Economics*

D. Gerasimova,

*Applicant for the second (master's) level of higher education,
Khmelnytsky Cooperative Institute of Trade and Economics*

ANALYSIS OF THE CURRENT MARKET OF CREDIT OPERATIONS IN UKRAINE

У статті проведено дослідження сучасного ринку кредитних операцій в Україні. Актуальність теми статті обумовлена тим, що банківське

кредитування являється вагомим чинником фінансування розвитку вітчизняної економіки, а саме: сприяє підвищенню платоспроможності як окремих господарюючих суб'єктів, так і народного господарства України в цілому. У зв'язку з цим детальне вивчення стану, динаміки та структури банківського кредитування є досить актуальним та потрібним. Метою статті є дослідити сучасний стан та тенденції розвитку ринку кредитних операцій в Україні. У статті досліджено наукові підходи до визначення поняття «кредит» з позиції його як економічного явища, як суспільні відносини і як матеріальні блага. Надано визначення банківського кредитування, яке зафіксовано на законодавчому рівні. Досліджено загальну динаміку кількості діючих в Україні комерційних банків за період 2019- 6 місяців 2024 року. Крім того, проаналізовано тенденцію кількості банківських установ в розрізі окремих груп та визначено лідерів в кожній з них. Проведено дослідження динаміки відокремлених територіальних відділень комерційних банків. Визначено десятку лідерів серед діючих банків України за такими балансовими показниками, як: активи, зобов'язання, власний капітал і фінансовий результат. Проаналізовано загальну суму кредитів, наданих вітчизняними банками у порівнянні з обсягами сформованих під них резервів. В статті визначено загальну структуру кредитів, наданих клієнтам вітчизняними банками в розрізі суб'єктів кредитування та валюти. Визначено, що протягом усього досліджуваного періоду позичальники надавали перевагу кредитам в національній валюті. Серед різних категорій позичальників, користувачами найбільшої частки загально банківських кредитних ресурсів були суб'єкти господарювання. Сформовано ТОП-10 банків України за сумою виданих кредитів, на які приходить близько 80,0% заборгованості за кредитами перед усіма діючими в Україні банками. Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження особливостей вітчизняного кредитування безпосередньо господарюючих суб'єктів.

The article analyzes the current market of credit operations in Ukraine. The relevance of the topic of the article is due to the fact that bank lending is a significant factor in financing the development of the domestic economy, namely, it helps to increase the solvency of both individual business entities and the national economy of Ukraine as a whole. In this regard, a detailed study of the status, dynamics and structure of bank lending is quite relevant and necessary. The purpose of the article is to study the current state and trends in the development of the credit market in Ukraine. The article examines the scientific approaches to the definition of the concept of "credit" from the standpoint of its economic phenomenon, social relations and material goods. The definition of bank lending, which is fixed at the legislative level, is given. The general dynamics of the number of commercial banks operating in Ukraine for the period of 2019-6 months of 2024 is studied. In addition, the trend in the number of banking institutions in terms of individual groups is analyzed and the leaders in each group are identified. A study of the dynamics of separate territorial branches of commercial banks is carried out. The top ten leaders among the operating banks of Ukraine in terms of such balance sheet indicators as assets, liabilities, equity and financial result are identified. The total amount of loans granted by domestic banks is analyzed in comparison with the amount of reserves formed for them. The article defines the general structure of loans granted to customers by domestic banks in terms of lending entities and currency. It is determined that throughout the entire period under study, borrowers preferred loans in national currency. Among the various categories of borrowers, the users of the largest share of total bank credit resources were business entities. The NBU has identified the top 10 banks in Ukraine in terms of the amount of loans issued, which account for about 80.0% of the outstanding loans to all banks operating in Ukraine. Further research will be aimed at studying the peculiarities of domestic lending directly to business entities.

Ключові слова: банк, кредит, банківський кредит, резерви, валюта кредитування, суб'єкт кредитування.

Keywords: bank, loan, bank credit, reserves, lending currency, lending entity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Банківське кредитування без перебільшення вважається одним із локомотивів розвитку пріоритетних галузей народного господарства, забезпечення економічного росту та підвищення кредитоспроможності України в міжнародних масштабах. Саме під час кризових явищ, які є наслідками повномасштабної війни на території країни, роль банківського кредитування задля стабілізації економіки суттєво зростає. Відповідно, вивчення стану, динаміки та структури банківського кредитування є досить актуальним та потрібним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці у напрямку дослідження стану та тенденцій розвитку вітчизняного кредитного ринку мають Волкова Н. І., Вядрова І. М., Гулюк О. І., Доценко В. В., Доценко І. О., Кошель Г. М., Кульбіда В. А., Літвін Я. А., Приймак Н. В., Римар О. Г., Рошило В. І., Семенча І. Є., Степаненко С. В., Ткачова А. А., Трач С. С. та багато інших. Однак, складна економічна та політична ситуація в Україні, яка спричинена повномасштабною війною, вимагає як від комерційних банків, так і від позичальників фінансових ресурсів вмінь адаптуватися до існуючих в країні умов. Як наслідок, сучасний ринок кредитних операцій є динамічним і потребує постійного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити сучасний стан та тенденції розвитку ринку кредитних операцій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитна діяльність для комерційного банку є однією з визначальних ознак, яка вирізняє його від небанківських фінансових установ. Загалом, в банківській практиці відзначається, що саме кредитування забезпечує банку більшу частину його

прибутку. В той же час, кредитування вважається найбільш ризикованою операцією для банківських установ. Пояснення цьому криється в самій природі кредиту і в тому, що кредитні операції посідають визначальне місце в балансах більшості банків.

Дослідження праць різних науковців щодо трактування сутності, природи, змісту кредиту, дозволяє стверджувати, що це поняття розглядається з багатьох точок зору та в різних аспектах. Як у теоретичному, так і в практичному аспектах поняття «кредит» являється неоднозначним явищем. Одні науковці стверджують, що слово «кредит» має латинське походження від слова «creditum», що дослівно означає «позика», «борг». Натомість, окремі лінгвісти пов'язують його із «credos», тобто «вірю», «довіряю» [1, с. 95].

Поняття кредиту є предметом дослідження багатьох сфер науки, таких як: економічні, філософські, психологічні та соціальні. Перші здогадки про кредит були відмічені ще у працях давньогрецьких філософів, в яких кредит розглядався як борг. Різні проблеми кредиту досліджували А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Ло, Г. Маклеод, К. Маркс, які зробили внесок в розробку теорій походження кредиту. Ж. Бодрійяр при вивченні кредиту акцентував увагу на його визначній ролі в суспільстві [2, с. 168].

Складність поняття кредиту проявляється у відсутності єдиного підходу у його трактуванні. В Табл.1 систематизовано найбільш вживані в сучасній науці визначення кредиту.

На нашу думку, автором найбільш ґрунтовного визначення кредиту є Світлична В. Ю. В своєму визначенні вона поєднує два аспекти кредиту і трактує його «з одного боку як суму коштів, яка рухається між кредитором і позичальником, а з іншого боку як сукупність економічних відносин, які виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та їхнього використання на умовах повернення і оплати» [13, с. 93].

Таблиця 1. Наукові трактування сутності категорії «кредит»

№ з/п	Науковець	Формулювання
як економічні відносини		
1	Дзюблюк О. В.	«система економічних відносин, що відображає перерозподіл вартості на засадах повернення і сплати процентів» [3, с. 395]
2	Волкова В. В., Волкова Н. І.	«економічні відносини стосовно акумуляції та перерозподілу тимчасово вільної вартості в товарній і грошовій формі на умовах повернення і терміновості» [4, с. 136]
3	Щетинін А. І.	«сукупність економічних відносин, що виникають між кредитором і позичальником з приводу передачі вартості (майна або грошей) у позику на умовах повернення, терміновості й платності» [5, с. 98]
4	Гладчук О. М., Ткачук І. Я., Харабара В. М.	«економічні відносини, які виникають між юридичними, фізичними особами і державою стосовно перерозподілу вартості на основах повернення та, як правило, з оплатою відсотків» [6, с. 73]
5	Іванчук Н. В.	«економічні відносини, що виникають між суб'єктами кредитної угоди (кредиторами і дебіторами), що полягають у переданні вільних коштів (вартості) у тимчасове користування на умовах повернення, платності, строковості, цільового характеру використання» [7, с. 130]
як суспільні відносини		
6	Калініченко Л. Л., Коковіхіна О. О., Бойко Д. І., Войтов І. М.	«суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності» [8, с. 132]
7	Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М. та ін.	«суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності» [9, с. 349]
8	Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І. Ф.	«суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності» [10, с. 275-276]
як матеріальні блага		
9	Юнін О. С., Круглова О. О., Савельєва М. О. та ін.	«кошти й матеріальні цінності, що надаються кредитором у користування позичальнику на визначений строк та під відсоток» [11, с. 78]
10	Туренко А. М., Дмитрієв І. А., Іванілов О. С., Шевченко І. Ю.	«позика на певний строк у грошовій або товарній формі на умовах повернення і сплати відсотка за користування» [12, с. 171]

Поряд з комерційним, державним, споживчим, лізинговим кредитами, за ринкової економіки найбільш поширеним видом кредитування є банківське.

На законодавчому рівні визначення кредитів відмічено в Законі України «Про банки і банківську діяльність», Цивільному та Податковому кодексах України. Стаття 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III трактує банківське кредитування як «будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми» [14]

Дослідження стану банківського кредитування вважаємо за доцільне розпочати з вивчення базових показників, які характеризують банківську систему України в цілому. Чисельність представників вітчизняного банківського ринку та їхню динаміку можна прослідкувати за даними Табл. 2.

Таблиця 2. Кількість діючих банків України за 2019- 5 міс. 2024 року

Показник	Одиниць, станом на:						Зміна 2024-2019
	31.12. 2019	31.12. 2020	31.12. 2021	31.12. 2022	31.12. 2023	01.06. 2024	
Діючі банки	75	73	71	67	63	63	-12
Банки з іноземним капіталом	35	33	33	29	27	26	-9
- у % до загальної кількості	46,67	45,21	46,48	43,28	42,86	41,27	-5,40
Банки із 100% іноземним капіталом	23	23	23	22	19	19	-4
- у % до загальної кількості	30,67	31,51	32,39	32,84	30,16	30,16	-0,51

Джерело: складено на основі: [15]

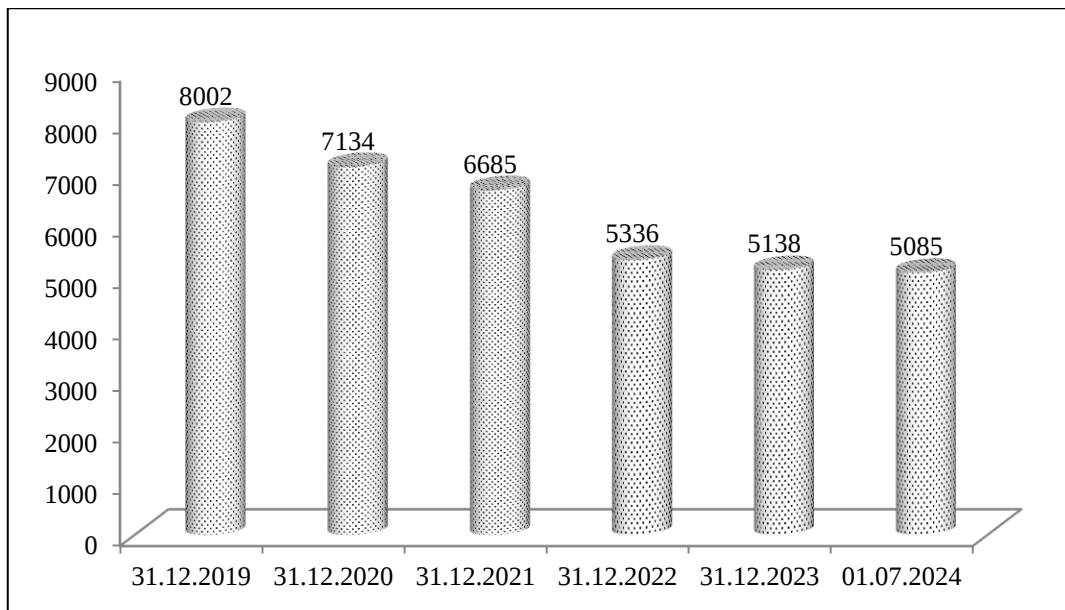
Станом на 01.06.2024 року система комерційних банків України була представлена 63 банками, з яких 26 засновані за участі іноземного капіталу, в т.ч. 19 банків – зі 100% іноземним капіталом. Питома вага кількості банківських установ, які частково або повністю засновані на іноземному капіталі за період дослідження коливається в інтервалі від 41,27% до 46,67%. За останні п'ять років чисельність комерційних банків в Україні суттєво зменшилась за рахунок виведення з ринку нерентабельних та збанкрутілих представників. Так, проти початку 2020 року їхня кількість зменшилася на 12 одиниць, з яких 9 – за участю іноземних банків і 3 – зі 100% іноземним

капіталом. На сьогодні, серед банків з іноземним капіталом найбільшими за основними показниками діяльності можна назвати такі, як: АТ «Райффайзен Банк», АТ «Укрсиббанк», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «ОТП Банк», АТ «СІТІБАНК» і АТ «Кредобанк» [16].

Крім того, на сьогодні в Україні функціонують шість банків з державною часткою, а саме: АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АБ «Укراгазбанк», АТ «Сенс Банк» і АТ «Перший Інвестиційний Банк» [16]. Останній з них перейшов у власність держави 24.01.2024 р. після конфіскації «PINbank» у громадянина російської федерації Євгена Гінера.

Отже, станом на 01.06.2024 року в Україні, окрім комерційних банків, що засновані на державній власності та за участі іноземного капіталу, функціонував 31 банк, заснований на приватному капіталі. Найбільшими представниками цієї категорії банківських установ можна назвати такі, як: АТ «ПУМБ», АТ «Універсал Банк», АТ «Банк Кредит Дніпро», АТ «Таскомбанк», ПуАТ «КБ «Акордбанк» і АТ «КБ «Глобус» [16].

Станом на 01.07.2024 року в Україні функціонувало 5 085 відокремлених територіальних відділень комерційних банків. Проти початку 2020 року, коли їхня кількість становила 8 002 одиниці, діюча мережа філій та відділень зменшилася на 2 917 одиниць, що складає 36,45% від початкового значення (Рис 1). Така негативна тенденція пов'язана не лише з військовими діями на значній території України та їхньою тимчасовою окупацією, але також із оптимізацією діючих підрозділів і переходом на надання значної кількості банківських послуг в режим онлайн.

**Рис. 1. Кількість діючих підрозділів банків України
за 2019- 6 міс. 2024 року, одиниць**

Джерело: сформовано на основі: [17]

Дослідивши основні балансові показники вітчизняних комерційних банків, було визначено десятку лідерів за такими показниками, як: активи, зобов'язання, власний капітал і фінансовий результат (Табл. 3).

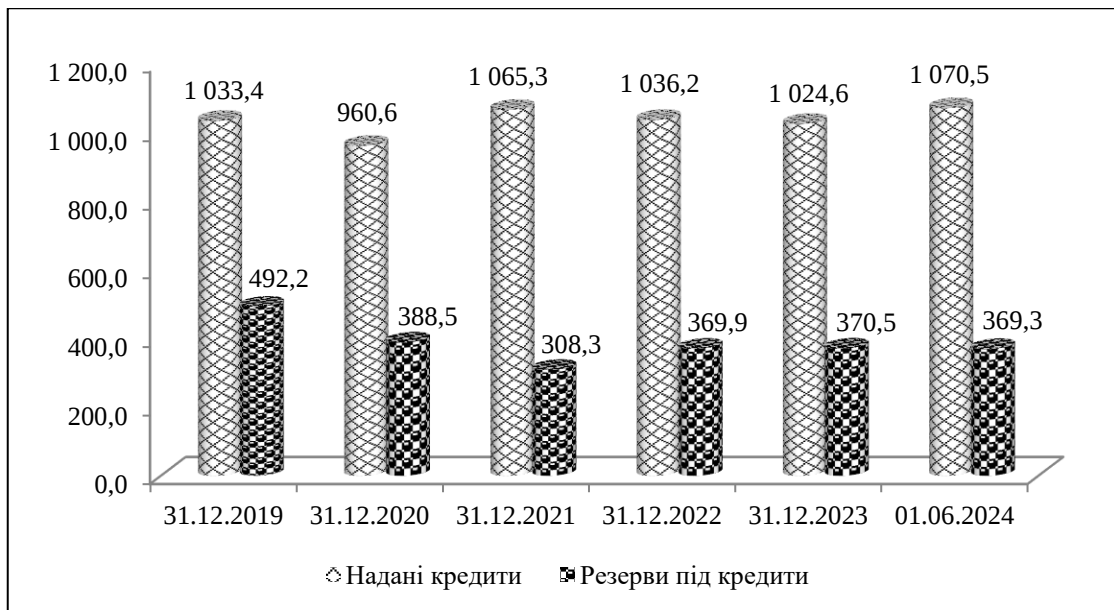
Отже, як показують дані Табл. 3, серед 63 діючих банків обсяги основних балансових показників приходяться на десятку лідерів з питомою вагою в інтервалі від 75% до 85%. Як наслідок, можна підсумувати, що саме діяльність цих банківських установ має визначальний вплив на діяльність банківської системи України загалом. Абсолютними лідерами за усіма із розглянутих показників є два державних банки, а саме: АТ КБ «Приватбанк» і АТ «Ощадбанк». Загалом, п'ять з шести банків із державною власністю мають лідируючі позиції за основними показниками їхнього балансу.

**Таблиця 3. ТОП-10 банків України за балансовими показниками
станом на 01.06.2024 р., млрд. грн.**

№ з/п	Показники:							
	Активи		Зобов'язання		Власний капітал		Фінансовий результат	
1	АТ КБ «ПриватБанк»	872	АТ КБ «ПриватБанк»	595	АТ КБ «ПриватБанк»	82	АТ КБ «ПриватБанк»	24
2	АТ «Ощадбанк»	416	АТ «Ощадбанк»	354	АТ «Ощадбанк»	36	АТ «Ощадбанк»	9
3	АТ «Укрексімбанк»	294	АТ «Укрексімбанк»	261	АТ «Райффайзен Банк»	26	АТ «Укрексімбанк»	4
4	АТ «Райффайзен Банк»	217	АТ «Райффайзен Банк»	176	АТ «ПУМБ»	21	АТ «Райффайзен Банк»	4
5	АБ «Укргазбанк»	200	АБ «Укргазбанк»	170	АТ «Укрсиббанк»	20	АТ «ПУМБ»	3
6	АТ «ПУМБ»	170	АТ «Укрсиббанк»	142	АБ «Укргазбанк»	16	АТ «Креді Агроколь Банк»	3
7	АТ «Укрсиббанк»	166	АТ «ПУМБ»	140	АТ «ОТП Банк»	18	АТ «Укрсиббанк»	3
8	АТ «Сенс Банк»	138	АТ «Універсал Банк»	106	АТ «Універсал Банк»	14	АБ «Укргазбанк»	3
9	АТ «Універсал Банк»	129	АТ «Сенс Банк»	102	АТ «Укрексімбанк»	12	АТ «ОТП Банк»	2
10	АТ «Креді Агроколь Банк»	115	АТ «Креді Агроколь Банк»	97	АТ «Креді Агроколь Банк»	12	АТ «Універсал Банк»	2
ТОП-10	2718		2143		258		58	
у %	79		79		75		85	
Усього	3433		2727		342		68	

Джерело: сформовано на основі: [16]

Дослідження сучасного стану банківського кредитування показали, що станом на 01.06.2024 року банками України було надано кредитів на загальну суму 1 070,5 млрд. грн. Ця сума є на 37,1 млрд. грн. або 3,59% більшою, ніж було на початок 2020 року. Крім того, під видану суму кредитів, з метою запобігання їх можливих втрат, були сформовані резерви. Станом на 01.06.2024 року їхня сума становила 369,3 млрд. грн., що складало 34,5% від суми наданих кредитів. Варто відмітити покращення якості загальнонаціонального банківського портфеля, адже, якщо станом на 31.12.2019 року сума резервів становила 492,2 млрд. грн. із питомою вагою в кредитному портфелі 47,63%, то станом на 01.06.2024 року його сума знизилася на 122,9 млрд. грн. або на 24,97% і становила 369,3 млрд. грн. (Рис. 2).

**Рис. 2. Кредити, надані клієнтам банками України
за 2019- 5 міс. 2024 року, млрд. грн.**

Джерело: сформовано на основі: [15]

В Табл. 4 визначено загальну структуру кредитів, наданих клієнтам вітчизняними банками в розрізі валют.

**Таблиця 4. Кредити, надані банками України в розрізі валюти
за 2019- 5 міс. 2024 року**

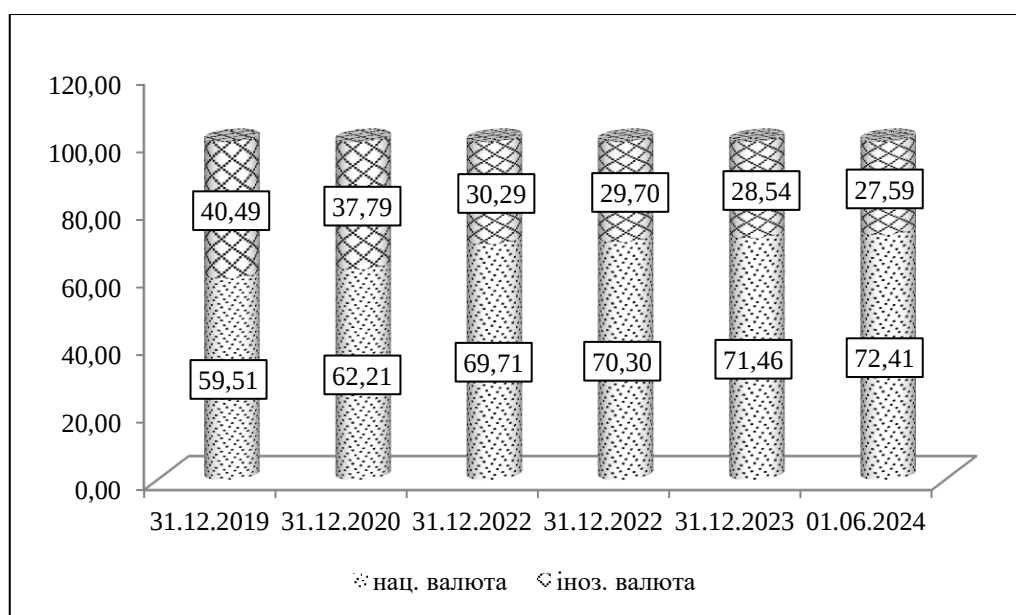
Показник	млрд. грн., станом на:						Зміна 2024- 2019
	31.12. 2019	31.12. 2020	31.12. 2021	31.12. 2022	31.12. 2023	01.06. 2024	
Кредити надані клієнтам, у т.ч.:	1 033,4	960,6	1 065,3	1 036,2	1 024,6	1 070,5	37,1
В іноземній валюті	418,5	363,0	322,7	307,8	292,4	295,3	-123,1
- у % до загальної суми кредитів	40,49	37,79	30,29	29,70	28,54	27,59	-12,91
В національній валюті	614,9	597,6	742,6	728,4	732,2	775,2	160,2
- у % до загальної суми кредитів	59,51	62,21	69,71	70,30	71,46	72,41	12,91
Нараховані доходи до отримання	141,6	110,8	92,5	86,8	90,1	92,2	-49,4

Джерело: сформовано на основі: [15]

Отже, станом на 01.06.2024 року залишок заборгованості клієнтів банків за виданими кредитами становила 1 070,5 млрд. грн., з яких 92,2 млрд. грн. або 8,61% складають нараховані відсотки. Варто відмітити, що при зростанні

загального обсягу кредитування за досліджуваний період на 3,6%, заборгованість клієнтів перед банками за нарахованими процентами зменшилася на 34,9%.

Проаналізувавши структуру наданих кредитів за валютою кредитування, було відмічено, що за результатами п'яти місяців 2024 року переважала заборгованість за наданими кредитами в національній валюті, яка становила 775,2 млрд. грн. або 72,41% від загального обсягу кредитної заборгованості. Заборгованість в іноземній валюті на цю ж дату становила 295,3 млрд. грн. або 27,59% від загальної суми наданих кредитів (Рис. 3).

Рис. 3. Кредити, надані банками України в розрізі валют за 2019- 5 міс. 2024 року, %

Джерело: сформовано на основі: [15]

Варто відмітити, що протягом усього досліджуваного періоду переважала заборгованість за кредитами, наданими в національній валюті, хоча на початок 2020 року її питома вага в загальному борзі була суттєво нижчою. Так, станом на 31.12.2019 року сума заборгованості за наданими кредитами в національній валюті становила 614,9 млрд. грн. або 59,51% від загального обсягу кредитів. Таким чином, починаючи від початку 2020 року сума кредитів, наданих в національній валюті, зросла на 160,2 млрд. грн. або 26,1%, а питома вага зросла

на 12,91%. Що стосується кредитів, наданих в іноземній валюті, то протягом досліджуваного періоду їхня сума знизилася з 418,5 млрд. грн. – на початок 2020 року до 295,3 млрд. грн. – станом на 01.06.2024 року із темпом зниження в абсолютному вираженні 123,1 млрд. грн. і 29,4% – у відносному. Відповідно, їхня питома вага за період дослідження зменшилася на 12,91%.

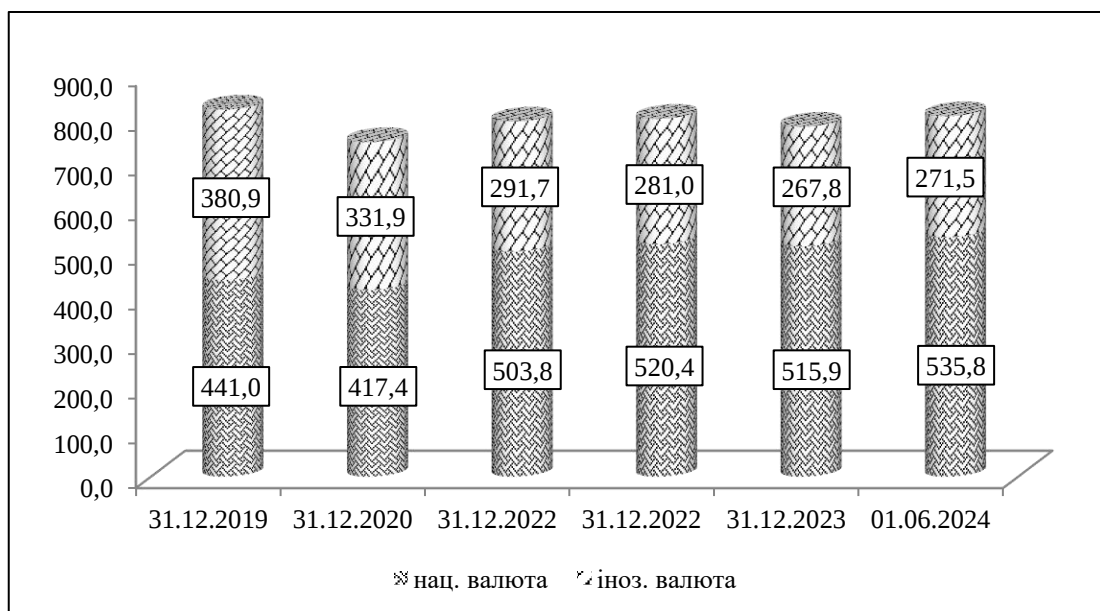
Детальний аналіз кредитування вітчизняними банками за останні п'ять років в розрізі суб'єктів кредитування і валюти проведений в Табл.5.

Таблиця 5. Кредити, надані банками України за 2019- 5 міс. 2024 року

Показник	Одиниць, станом на:						Зміна 2024- 2019
	31.12. 2019	31.12. 2020	31.12. 2021	31.12. 2022	31.12. 2023	01.06. 2024	
Кредити суб'єктам господарювання	821 936	749 335	795 513	801 413	783 658	807 300	-14 636
у % до суми кредитів	79,53	78,01	74,67	77,34	76,48	75,41	-4,12
- в нац. валюті	441 022	417 425	503 831	520 397	515 879	535 835	94 813
- в іноз. валюті	380 914	331 910	291 682	281 016	267 779	271 466	-109 448
Кредити фізичним особам	206 737	199 561	242 633	209 943	222 590	246 986	40 249
у % до суми кредитів	20,00	20,77	22,78	20,26	21,72	23,07	3,07
- в нац. валюті	169 168	168 441	221 814	196 890	210 618	234 553	65 385
- в іноз. валюті	37 569	31 120	20 819	13 053	11 972	12 434	-25 135
Кредити органам державної влади	4 724	11 641	26 973	24 809	18 349	16 182	11 458
у % до суми кредитів	0,46	1,21	2,53	2,39	1,79	1,51	1,05
- в нац. валюті	4 724	11 641	16 756	11 106	5 692	4 733	9
- в іноз. валюті	0	0	10 217	13 704	12 657	11 449	11 449
Кредити небанківським фінансовим установам	33	60	228	48	49	73	40
у % до суми кредитів	0,00	0,01	0,02	0,00	0,00	0,01	0,00
Резерви за активними операціями банків	492 229	388 477	308 349	369 936	370 468	369 296	-122 933
у % до суми кредитів	47,63	40,44	28,94	35,70	36,16	34,50	-13,13
Кредити надані клієнтам	1 033 430	960 597	1 065 347	1 036 213	1 024 647	1 070 542	37 112

Джерело: сформовано на основі: [15]

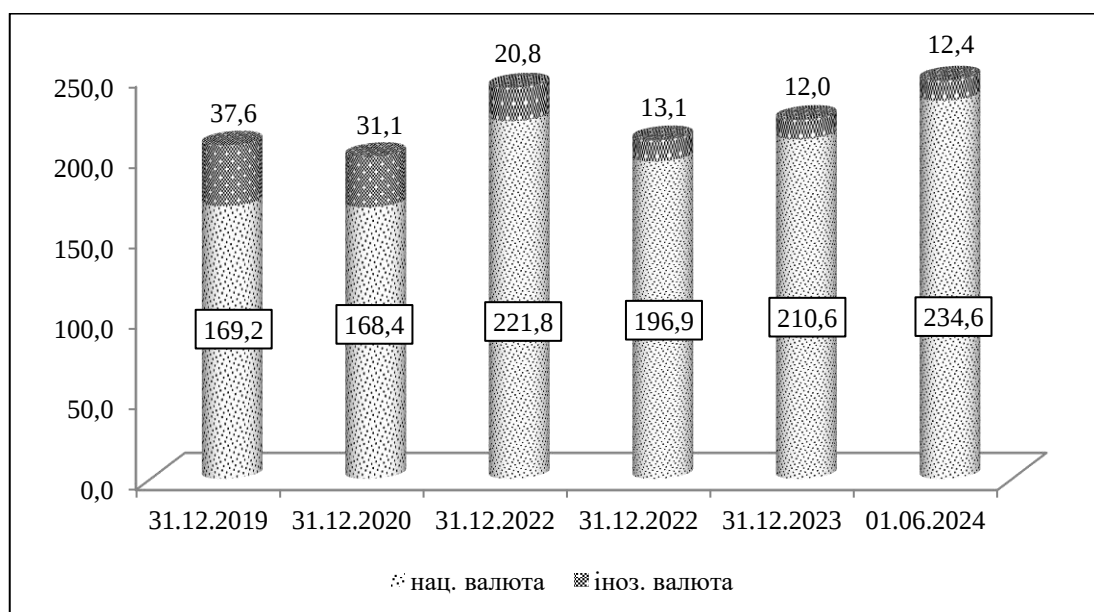
Отже, дослідження структури банківських кредитів в розрізі позичальників показало, що основну частину займають кредити, надані суб'єктам господарювання. Станом на 01.06.2024 року загальна сума заборгованості перед банками цієї категорії позичальників становить 807,3 млрд. грн. У порівнянні з початком 2020 року їхня сума збільшилася на 14,6 млрд. грн. або 1,78%. Питома вага цього сегменту загальнонаціонального банківського портфеля за досліджуваний період коливалася від найменшої 75,41% – станом на 01.06.2024 року до найбільшої 79,53% – станом на 31.12.2019 року. Суб'єкти господарювання при залучені до свого обороту банківських кредитів, надавали перевагу кредитам в національній валюті. Питома вага гривневих кредитів станом на 31.12.2019 року була 53,66%. За досліджуваний період відмічається її поступове зростання і станом на 01.06.2024 року її значення складало 66,37%. Щодо кредитів суб'єктам господарювання, виданих в іноземній валюті, то протилежно гривневим, їхня питома вага знижувалася з 46,34% – станом на 31.12.2019 року до 33,63% – станом на 01.06.2024 р. (Рис. 4).

Рис. 4. Кредити, надані банками України суб'єктам господарювання в розрізі валют за 2019- 5 міс. 2024 року, млрд. грн.

Джерело: сформовано на основі: [15]

Друге місце за обсягом банківського кредитування посідають фізичні особи. Станом на 01.06.2024 року сума їхнього боргу перед банками України становила 247,0 млрд. грн., що на 40,2 млрд. грн. або 19,47% більше, ніж було на початку 2020 року. Їхня питома вага в загальній кредитній заборгованості була найнижчою 20,00% – станом на 31.12.2019 року і найвищою 23,07% – станом на 01.06.2024 року. Подібно суб'єктам господарювання, фізичні особи також надавали перевагу кредитам в національній валюті, хоча їхня частка була значно вищою. Так, станом на 01.06.2024 року заборгованість фізичних осіб за банківськими кредитами в гривні становила 234,6 млрд. грн., що складало 94,97% від їхнього загального обсягу, а в іноземній валюті – усього 12,4 млрд. грн. із питомою вагою – 5,03%. Протягом досліджуваного періоду відмічається стабільне зниження питомої ваги кредитів в іноземній валюті на користь кредитів в національній. Так, у порівнянні з початком 2020 року, сума валютних кредитів, наданих фізичним особам, знизилася на 25,1 млрд. грн. або на 66,9%, а їхня питома вага знизилася з 18,17% до 5,03 (Рис. 5).

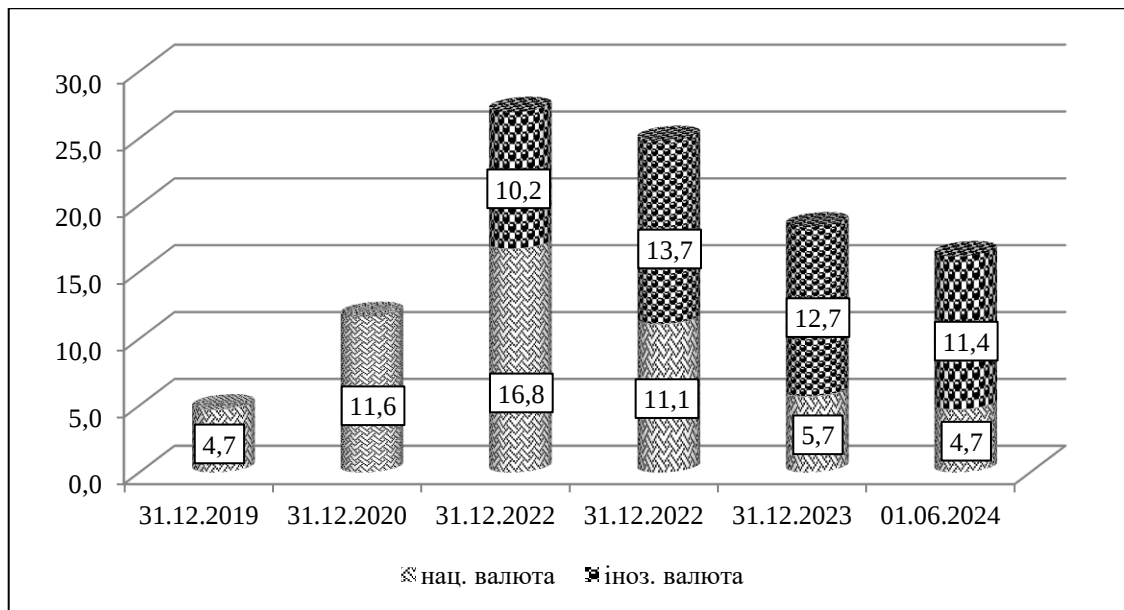

Рис. 5. Кредити, надані банками України фізичним особам в розрізі валюти за 2019- 5 міс. 2024 року, млрд. грн.

Джерело: сформовано на основі: [15]

Сума кредитів, наданих вітчизняними банками органам місцевої влади станом на 01.06.2024 року становила 16,2 млрд. грн. Проти початку 2020 року їхня сума збільшилася на 11,6 млрд. грн. або 242,55%. Також відмічається зростання питомої ваги цієї категорії позичальників в загальній сукупності наданих кредитів: від 0,46% – станом на 31.12.2019 року до 2,53% – станом на 31.12.2022 року. Протягом досліджуваного періоду змінилося ставлення органів влади до кредитів в іноземній валюті. Так, протягом 2019-2020 рр. ця категорія позичальників залучали банківські кредити виключно в національній валюті. Проте, починаючи з наступного року, в кредитному портфелі цих позичальників також з'явилися валютні кредити. Отже, залишок заборгованості органів місцевої влади перед банківськими установами в національній валюті станом на 01.06.2024 року становив 4,7 млрд. грн., що усього на 9 млн. грн., або на 0,19% більше, ніж це було станом на 31.12.2019 року. В той же час, коли початок 2020-2021 рр. заборгованості цієї категорії позичальників перед банками України в іноземній валюті взагалі не існувало, то станом на 01.06.2024 року вона становила 11,4 млрд. грн. із питомою вагою 70,75%. Відповідно, питома вага кредитів в національній валюті органам державної влади зменшилася зі 100,00% – на початку 2020 року до 29,25% – станом на 01.06.2024 року (Рис. 6).

Найменшу суму кредитів було надано банками України небанківським фінансовим установам. Так, станом на 01.06.2024 року їхня заборгованість перед банківськими установами становила усього 73 млн. грн. Хоча сума наданих банками кредитів цієї категорії позичальників є досить незначною, однак проти початку 2020 року їхня сума збільшилася на 40 млн. грн., що у процентах становить 121,21%. Їхня питома вага в загальному обсязі наданих банками кредитів не перевищує 0,01%. Протягом усього досліджуваного періоду небанківські фінансові установи залучали кредити виключно національній валюті.

Рис. 6. Кредити, надані банками України органам державної влади в розрізі валют за 2019- 5 міс. 2024 року, млрд. грн.

Джерело: сформовано на основі: [15]

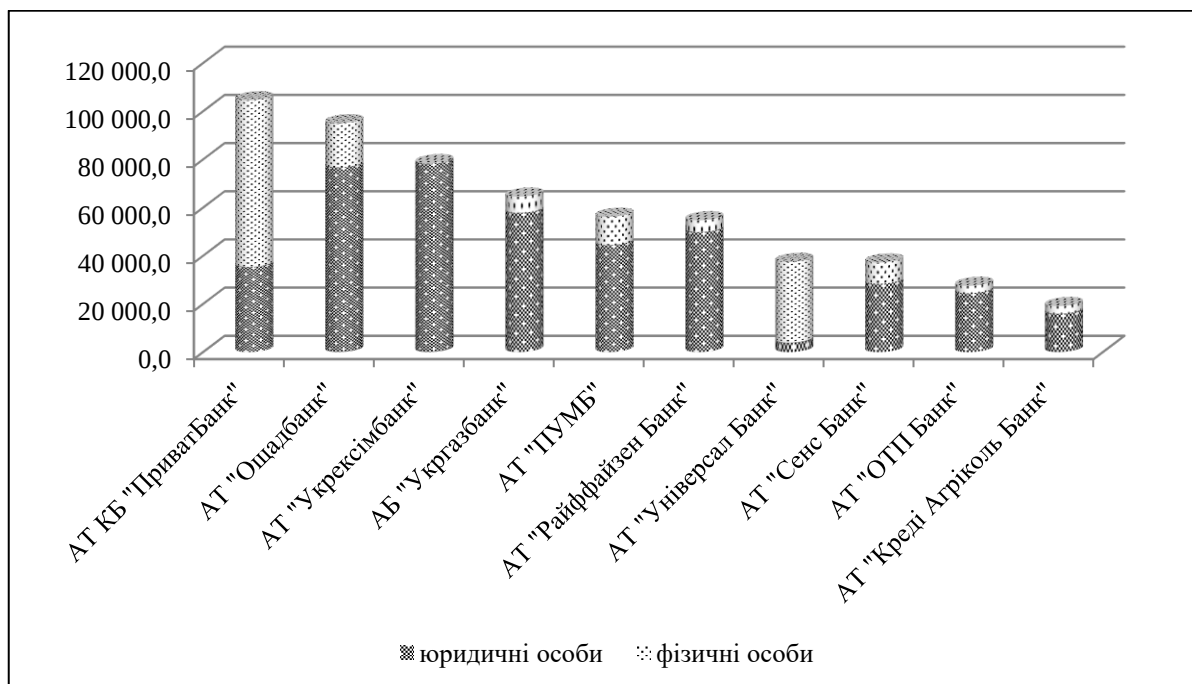
Вважаємо за доцільне дослідити стан та динаміку кредитування десяткою найбільших банків України. В Табл. 6 міститься аналіз основних показників, що характеризують кредитну діяльність топових банків станом на 01.06.2024 року згідно статистичних даних НБУ.

Таблиця 6. Показники кредитної діяльності ТОП-10 банків України станом на 01.06.2024 р., млн. грн.

№ з/п	Банк	Кредити та заборгованість клієнтів	Юридичні особи		Фізичні особи	
			млн. грн.	%	млн. грн.	%
1	АТ КБ «ПриватБанк»	104 515,0	35 343,5	33,82	69 171,5	66,18
2	АТ «Ощадбанк»	94 978,7	76 664,2	80,72	18 314,5	19,28
3	АТ «Укрексімбанк»	78 401,0	78 213,8	99,76	187,2	0,24
4	АБ «Укргазбанк»	64 527,0	57 848,1	89,65	6 678,9	10,35
5	АТ «ПУМБ»	56 119,4	44 445,3	79,20	11 674,1	20,80
6	АТ «Райффайзен Банк»	54 716,1	49 835,2	91,08	4 880,9	8,92
7	АТ «Універсал Банк»	37 415,6	3 940,5	10,53	33 475,1	89,47
8	АТ «Сенс Банк»	37 171,7	28 362,6	76,30	8 809,1	23,70
9	АТ «ОТП Банк»	27 472,6	24 403,4	88,83	3 069,2	11,17
10	АТ «Креді Агріколь Банк»	19 075,7	15 961,0	83,67	3 114,7	16,33
ТОП-10		574 392,8	415 017,6	72,25	159 375,1	27,75
У % до загальної суми		78,0	75,3	-	86,0	-
Усього кредитів		736 429,5	551 141,3	100,00	185 288,3	100,00

Джерело: сформовано на основі: [16]

Отже, на десятку найбільших банків, які провадять свою комерційну діяльність на території України, станом на 01.06.2024 року приходилося 574,4 млрд. грн. заборгованості за кредитами, що становило 78,00% від заборгованості усіх 63 діючих банків. З цієї суми 415,0 млрд. грн. або 72,25% приходилося на юридичних осіб і 159,4 млрд. грн. або 27,75% – на фізичних осіб. Крім того, сума кредитів юридичних осіб найбільших банків становить 75,3% від загальнонаціонального показника, а фізичних осіб – 86,00%. До банківських установ, в чиєму кредитному портфелі переважають юридичні особи, відносяться: АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «ПУМБ», АТ «Райффайзен Банк», АТ «Сенс Банк», АТ «ОТП Банк» і АТ «Креді Агріколь Банк». І лише в двох з розглянутих банків, а саме АТ КБ «ПриватБанк» і АТ «Універсал Банк», переважають кредити, надані фізичним особам (Рис. 7).

Рис. 7. Структура кредитування ТОП-10 банків України в розрізі позичальників станом на 01.06.2024 р., млн. грн.

Джерело: сформовано на основі: [16]

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, банківське кредитування в Україні, не дивлячись на складну економічну і політичну ситуацію, продовжує розвиватися і нарощувати обсяги. На сьогодні,

кредитування здійснюється мережею комерційних банків в кількості 63 одиниць. Не дивлячись на багаточисленну мережу банківських установ, переважна питома вага кредитної діяльності зосереджена в десяти найбільших банків. Через відсутність впевненості в стійкості курсу національної валюти, більшим попитом користуються кредити в гривні. Більша частка сукупного банківського кредитного портфеля зосереджена серед юридичних осіб. Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження особливостей вітчизняного кредитування безпосередньо господарюючих суб'єктів.

Література

1. Доценко І. О., Доценко В. В. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 12, Ч. 1. С. 94-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12%281%29__23 (дата звернення: 29.04.2024).
2. Раптова О. М. Кредит: між соціальним та економічним. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2014, № 1101. С. 167-170. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/13643/12834/> (дата звернення: 29.04.2024).
3. Гроші та кредит : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.
4. Волкова В. В., Волкова Н. І. Гроші і кредит: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 300 с.
5. Щетинін А. І. Гроші та кредит : навч. посіб. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. 163 с.
6. Гладчук О. М., Ткачук І. Я., Харабара В. М. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.
7. Іванчук Н. В. Гроші і кредит : навч. посіб. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 332 с.

8. Калініченко Л. Л., Коковіхіна О. О., Бойко Д. І., Войтов І. М. Гроші і кредит : навч. посіб. Харків: УкрДУЗТ, 2015. 249 с.
9. Гроші та кредит : підруч. / [Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М. та ін.]; за наук. ред. М. І. Савлука. К. : КНЕУ, 2011. 589 с.
10. Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств : навч. посіб. / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
11. Фінансово-економічний словник : словник-довідник / кол. авт. : Юнін О. С., Круглова О. О., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. 164 с.
12. Туренко А. М., Дмитрієв І. А., Іванілов О. С., Шевченко І. Ю. Словник економіста та підприємця. Х.: ХНАДУ, 2018. 340 с.
13. Світлична В. Ю. Гроші і кредит : підруч. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 191 с.
14. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 01.05.2024).
15. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 06.07.2024).
16. Показники фінансової діяльності. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 06.07.2024).
17. Кількість структурних підрозділів банків. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#5> (дата звернення: 06.07.2024).

References

1. Dotsenko, I. O. and Dotsenko, V. V. (2017), "The essence and significance of the bank's credit activity in the current conditions of economic development", Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. vol. 12, pp. 94-98, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12%281%29__23 (Accessed 29 April 2024).
2. Raptova, O. M. (2014), "Credit: between social and economic", Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. vol. 1101, pp. 167-170, available at: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/13643/12834/> (Accessed 29 April 2024).
3. Dziublyuk, O. V. (2018), Hroshi ta kredyt [Money and Credit], TNEU, Ternopil, Ukraine.
4. Volkova, V. V. and Volkova, N. I. (2021), Hroshi ta kredyt [Money and Credit], Vasyl' Stus DonNU, Vinnytsia, Ukraine.
5. Shchetynin, A. I. (2019) Hroshi ta kredyt [Money and Credit], University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine.
6. Gladchuk, O. M. Tkachuk, I. Y. and Harabara, V. M. (2020), Bankivski operatsii: v skhemakh, tablytsiakh, komentariakh [Banking operations: in diagrams, tables, comments], Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine.
7. Ivanchuk, N. V. (2021), Hroshi ta kredyt [Money and Credit], Publishing House of the National University of Ostroh Academy, Ostroh, Ukraine.
8. Kalinichenko, L .L. Kokovikhina, O. O. Boyko, D. I. and Voitov, I. M. (2015), Hroshi ta kredyt [Money and Credit], UkrDUZT, Kharkiv, Ukraine.
9. Savluk, M. I. Moroz, A. M. and Lazepko, I. M. (2011), Hroshi ta kredyt [Money and Credit], KNEU, Kyiv, Ukraine.
10. Sytnyk, N. S. Smolinska, S. D. and Yasinovska, I. F. (2020), Finansy pidpriemstv [Enterprise finance], Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.

11. Yunin, O. S. Kruglova, O. O. and Savelieva, M. O. (2018), Finansovo-ekonomichnyi slovnyk [Financial and economic dictionary], Publisher Bila K. O., Dnipro, Ukraine.
12. Turenko, A. M. Dmitriev, I. A. Ivanilov, O. S. and Shevchenko, I. Y. (2018), Slovnyk ekonomista ta pidpryiemtsia [Dictionary of Economist and Entrepreneur], KHNADU, Kharkiv, Ukraine.
13. Svitlychna, V. Y. (2020), Hroshi ta kredyt [Money and Credit], National University of Urban Economy named after O.M. Beketov, Kharkiv, Ukraine.
14. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “On Banks and Banking Activities”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Accessed 01 May 2024).
15. National Bank of Ukraine (2024), “Key performance indicators of Ukrainian banks”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Accessed 06 July 2024).
16. National Bank of Ukraine (2024), “Financial performance indicators”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Accessed 06 July 2024).
17. National Bank of Ukraine (2024), “Number of structural subdivisions of banks”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#5> (Accessed 06 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 14.08.2024 р.